

כריכת הרצועות בצורה זו. ושוב מצא שכן כתב המשחא דרבנותא. ע"ש. ולכן אין בראיות הרב ישכיל עבדי הנ"ל כדי להכריע כלל. והעיקר להתיר כמו שכתבנו. וראה עוד בזה בשו"ת חלקת יעקב חלק ג' (סימן צח), ובשו"ת מנחת יצחק חלק ג' (סימן קב), ובשו"ת פאת שדך (סימן קכו) ע"ש. ויש להשיב על דבריהם. ואכמ"ל. וכן ראיתי עתה לידידנו הגר"ש ישראלי בשו"ת עמוד הימיני (עמוד שסג) שהעלה להקל בדברינו. ע"ש. וכן העלה בשו"ת משנה הלכות ח"ה (סימן קנט). ע"ש.

בפיכום: מותר למחוק אזכרות שם שמים שבשירי קודש המוקלטים בסרט רשם-קול על ידי הקלטה אחרת. והמחמיר תבוא עליו ברכה.

סימן נא

שאלה: היכן יש לקבוע מזוזה בפתח המרפסת, האם בימין הכניסה מהבית למרפסת, או בימין הכניסה מהמרפסת לבית?

תשובה: במסכת יומא (דף יא:) למדו חז"ל מהפסוק: וכתבתם על מזוזות „ביתך“, ביתך דרך ביאתך, וכשאדם עוקר רגליו רגל ימין עוקר תחלה, מכאן שהמזוזה צריכה להיקבע בימין הפתח. וכתב בשו"ת מהרי"ל (סימן צד), פתח שבין הבית לחצר, אם אין לחצר פתח פתוח לרשות הרבים, אז יש לקבוע את המזוזה בימין הכניסה מן הבית לחצר, ששם הוא דרך בואו לחצר. והובא להלכה בבית יוסף יורה דעה (סימן רפט). וכן פסקו הטורי זהב והשפתי כהן שם. וכן כתב בשו"ת שאילת יעב"ץ (סימן ע'). וכן פסק הגאון רבי שלמה קלוגר בשו"ת שנות חיים בקונטרס שו"ת סת"ם (דף סא ע"א). ולפי זה הוא הדין בנידון שלנו שיש לקבוע המזוזה בימין הכניסה מן הבית למרפסת, הואיל ואין כניסה למרפסת אלא דרך הבית. וכן פסק בשו"ת מנחת יחיאל (סימן יב אות כד), שעל פי דברי המהרי"ל צריך לקבוע המזוזה בימין הכניסה מהבית למרפסת, כיון שאין אפשרות כניסה למרפסת אלא דרך הבית, אם כן דרך ביאתך נקרא בימין הכניסה מהבית למרפסת, ולא להיפך, וסיים, ואע"פ שהגאון בעל בית מאיר חולק על דברי המהרי"ל, ודעתו שיש לקבוע המזוזה בימין הכניסה מהחצר אל הבית, מכל מקום דעת רוב האחרונים אינה כן, ולכן העיקר בדברי המהרי"ל. ע"כ. אולם בשו"ת צור יעקב (סימן קו) כתב, שאם המרפסת אין בה ארבע אמות אורך על ארבע אמות רוחב, שמצד עצמה פטורה ממזוזה, ורק מצד הכניסה לבית יש לחייבה, לפיכך יש לסמוך בזה על דעת הגאון הבית מאיר לקבוע המזוזה בימין הכניסה מהמרפסת אל הבית, ושכן דעת הגאון מליסא במידור דרך החיים. ע"כ. וכן הסכים הגאון מופת הדור החזון איש ביורה דעה (סימן קסח אות ה), שהעיקר להלכך בדברי הגאון בעל בית מאיר,

לקבוע המזווה בימין הכניסה מן המרפסת לדירה, ושלל כדעת המהרי"ל. גם הגאון רבי אברהם מטשעכנאו בספר ויעש אברהם (עמוד תעז) כתב, שנראה שמרפסת שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות, מן הדין היא פטורה ממזווה, ואם בא לקבוע מזווה יקבענה בימין הכניסה מן המרפסת לבית, ולא כמו שנוהגים העולם להיפך. ע"כ. נמצא שהדבר שנוי במחלוקת הפוסקים. וראה עוד בשו"ת זרע אמת ח"ב (סימן קלד), ובשו"ת מהר"ם שיק (חלק יורה דעה סימן רפז), ובשו"ת חסד לאברהם אלקלעי (חלק יו"ד סימן טז). ועוד.

והנה במסכת מזווה (פרק ב) איתא, אכסדרה שהיא לפני מן הבית, ואין לה יציאה למקום אחר, נותן המזווה דרך יציאתו מן האכסדרה לבית. רבי יוסי אומר נותנה דרך כניסתו מן הבית לאכסדרה. ע"כ. וידוע שדין אכסדרה וחצר שוה, שכל חיוכן הוא רק כשהן פתוחות לבית, כמבואר בדברי הרי"ף בהלכות מזווה. והוכחו דבריו בתוספות יומא (יא.), ובחר"ן סוכה (דף ח:). וכן פסק הרמב"ם (פרק ו' מהלכות מזווה הלכה ז'). וכן הסכימו המאירי סוכה (ח:), והריטב"א יומא (יא.), ועוד. ונמצא שמחלוקת המהרי"ל וסיעתו נגד הבית מאיר וסיעתו, היא מחלוקת תנאים. ואמנם בעירובין (מו:) איתא, הלכה כרבי יוסי מחבריו, וכן כתבו התוספות תענית (דף כח.) שהלכה כרבי יוסי אף מחבריו, שרבי יוסי נימוקו עמו. וכן כתבו האור זרוע (סימן תצז), ורבינו אבי העזרי, הראבי"ה, במגילה (סימן תקעט). גם הסמ"ג (עשין עד) כתב, שכן גורס הרמב"ם בעירובין (דף מו:). ע"ש. אולם הרא"ש ביבמות (פרק ז' סימן ד'), ובסוכה (פרק א' סימן לא), הביא בשם הגאונים והרמב"ן, שגורסים הלכה כרבי יוסי מחבריו אבל לא מחבריו. וכן הוא בתוספות עירובין (פג:), ובחידושי הרשב"א בשבועות (לה.). וכבר האריך בזה הגאון בעל יד מלאכי (כלל רל), והביא שבעל גדולות והרי"ף והרמב"ם והרא"ש ועוד הרכה ראשונים גורסים שאין הלכה כרבי יוסי מחבריו, ושכן עיקר. וראה עוד בזה בספר יעיר און (מערכת ה' אות מד), ובספר עמודי אש (כלל ד' סימן יב), ובתפארת ישראל על המשניות (סוף יומא), ובספר אהלי יצחק בונאן בתענית (טו:). ומכל מקום נראה שאין לנו להסתמך במיוחד על דברי הברייתא דמסכת מזווה הנ"ל, שאפשר שלא היתה שנויה בבית מדרשם של רבי חייל ורבי אושעיא. וראה בחולין (דף קמא:), ובדברי הרא"ש בהלכות קטנות (הלכות ספר תורה סימן יג). ובשו"ת גנת ורדים (חלק אורח חיים כלל ב' סימן טו) כתב, שיש הלכות המוכחות במסכת סופרים ובשאר מסכתות חיצוניות, שהן סתומות וחתומות, ואין להסתמך עליהן, כי ההעקות בהן משובשות מאד. ובאמת נראה שיש מקום לדון לפטור המרפסת שלנו בכלל ממצות מזווה, לפי שאין לה תקרה, ומבואר במנחות (לג:) שבית שאין לו תקרה, פטור ממזווה. וכן פסקו הרמב"ם (בפרק ו' מהלכות מזווה הלכה ה'), והטור

והשלחן ערוך (סימן רפו סעיף יד). ועוד. וזהו העיקר, שבדרך כלל אין במרפסת ארבע אמות אורך על ארבע אמות רוחב, ומבואר במסכת סוכה (ג.) שבית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות פטור ממזוזה. וכן פסקו הרמב"ם והשלחן ערוך. וכנ"ל. ואף על פי שהחמודי דניאל הובא בפתחי תשובה (סימן רפו ס"ק יא), כתב, שזהו דוקא בבית דירה, אבל גינה ומרפסת שדרכן בכך, אפילו אין בהם ד' אמות חייבות במזוזה. אולם מדברי הגאון רבי עקיבא איגר בחידושיו ליורה דעה (סימן רפו סעיף יג) מתבאר שסובר שאין לחלק בזה. וכן כתב בשו"ת חסד לאברהם תאומים חלק יורה דעה (סימן צא), שהמרפסות שלנו שאין בהם ארבע אמות על ארבע אמות פטורות ממזוזה. וכן העיר לנכון בספר חדרי דעה יורה דעה (סימן רפו) ודחה דברי החמודי דניאל. וכן פסק הגאון מטשעכנאו בספר ויעש אברהם (עמוד תעז). וכן הגאון מבוטשאטש בספר דעת קדושים כתב, שדברי החמודי דניאל הנ"ל אינם נכונים להלכה, וכן הסכים עמו בשו"ת אפרקסתא דעניא (סימן קב). וכן פסק בשו"ת תשובות לשואל (סימן טז). גם בשו"ת שאלת שלמה חלק א' (סימן מג), כתב שמנהג ירושלים שאין קובעים מזוזות בפתחי המרפסות והגזוזטראות, ושיש להם על מה שיסמוכו. וכן דעת הגאון רבי יוסף חייט ז"ל זונפלד בשו"ת שלמת חיים (חלק יורה דעה סימן קה). וכן פסק הגאון רבי משה פיינשטיין בשו"ת אגרות משה (חלק יורה דעה סימן קפא *). וראה עוד בשו"ת יוסף אומץ (סימן כט), ובשו"ת

(* והנה בספר טהרת המים (מערכת מ' אות עו) ישב על מדוכה זו אם פתחי הגזוזטראות חייבים במזוזה. ומתחלה צידד לפטור משום ספק ספיקא, שמא הלכה כמאן דאמר שאם אין ארבע אמות אורך על ארבע אמות רוחב פטור בכל ענין, ואם תמצא לומר שהלכה כמי שמחייב שמא הלכה כמאן דאמר שכל שאינו מקורה פטור. ושוב חזר בו מפני שראה בספר מטה אהרן (מערכת ס' אות צח) בשם האחרונים, דלא מהני ספק ספיקא להקל בדאורייתא אלא לגבי איסורים, אבל במצות עשה אפילו יש מאה ספקות להקל לא מהני, וחייב לקיים המצוה, והכי נמי צריך לקבוע מזוזה בפתח הגזוזטרה. ע"כ. אולם הגאון מהר"א ישראל בספר ארעא דישראל (מערכת ס' אות י'), הביא דברי המוצל מאש (סימן יג) שחילק בין מצות עשה לאיסור, וכתב, שאין החילוק מובן בזה בין מצות עשה ללא תעשה, ואדרבה כיון שאנו מתירים לעשות מעשה בקום ועשה בענין איסור על ידי ספק ספיקא לקולא, כל שכן במצות עשה דהוי שב ואל תעשה דמהני ספק ספיקא ואין לחייבו לעשות. ע"כ. אולם יש להסביר חילוק המוצל מאש הנ"ל, על פי החות דעת (סימן קי), שאף לדעת הרמב"ם שספק דאורייתא לחומרא מדרבנן, (כמו שכתב הרמב"ם בסוף פרק ט' מהלכות טומאת מת), מכל מקום במצות עשה ספק דאורייתא לחומרא מן התורה. ע"ש. וכן כתב בשו"ת עונג יום טוב (סימן עא). ועוד. והנה הפני יהושע (כתובות ט.) בתוספות ד"ה לא צריכא, הסביר הטעם דספק ספיקא בדאורייתא אזלינן לקולא, משום דקיימא לן כהרמב"ם וסיעתו דספק דאורייתא לחומרא רק מדרבנן, וכשנוסף עוד ספק הוה ליה ספקא מדרבנן ולקולא. ע"ש. וכן כתב בספר מאורי אור (חלק קז טהור דף קיב ע"ב), וכן כתב בשו"ת שם אריה (חלק יורה דעה סימן ב'). ועוד אחרונים. ואם כן הדבר ברור שדוקא באיסור דספקא דידיה הוי מדרבנן, כשיש עוד ספק, אמרינן ספיקא דרבנן לקולא, אבל במצות

בנין ציון (סימן צט), ובשו"ת יד הלוי (סימן קעז), ובשו"ת מנחת אלעזר חלק ב' (סימן מ'), ובשו"ת מהר"ם בריסק (סימן ע'), ועוד. ואף על פי שיש במרפסת כדי לרבע אמות על ארבע אמות דעת חרא"ש ורכינו ירוחם שצריך להיות דוקא ארבע אמות אורך על ארבע אמות רוחב. והטורי זהב אורח חיים (סימן תרלד סק"ב) כתב, שגם הרמב"ם מודה לזה. וכן כתב הגאון רבי שלמה קלוגר בספר שנות חיים (דף סו ע"ב). וכן העלה המאמר מרדכי אורח חיים (סימן שצח). וראה עוד בשו"ת שמלת בנימין (דף ט' ע"א), ועמק ברכה (עמוד כג). ומכל מקום מי שרוצה לחוש לדעת המחמירים, ולהצריך מזוזה בפתח המרפסת, עליו לקבוע מזוזה מימין הכניסה מן הבית למרפסת, אבל לא יברך כלל על קביעתה. וכן המנהג.

בסיכום : מעיקר ההלכה מרפסת פטורה בכלל ממצות מזוזה. והמחמיר לקבוע מזוזה במרפסת, תבוא עליו ברכה, ויקבענה בימין הכניסה מן הבית למרפסת, אבל לא יברך על קביעתה.

סימן נב

שאלה : מה דינו של עץ הפאפאיה, האם נוחג בו דין ערלה, שאסור לאכול מפריו בשלש השנים הראשונות לנטיעתו? ומה היא ברכת הפרי, בורא פרי העץ או בורא פרי האדמה?

עשה שאף להרמב"ם ספק דאורייתא לחומרא מן התורה, לא יועיל הספק השני להתירו. וכל שאתה מרבה ספקות אזלינן לחומרא. וכן ראיתי בשו"ת אבני גזר (חלק אורח חיים סימן תפד אות יב) שהסביר ככל הדברים הנ"ל. אולם הפרי חדש יורה דעה (סימן קי ס"ק מט, ובכללי ספק ספיקא כלל יד) הסביר הטעם דמהני ספק ספיקא לקולא, משום שבספק אחד הוי פלגא ופלגא, והספק השני נעשה רוב גמור, ומשום הכי אזלינן לקולא. וכן כתב בשו"ת מהרימ"ט (חלק יורה דעה סימן ב'). ובשו"ת תורת חסד מלובלין (חלק אורח חיים סימן ג' אות ד'), לפי זה אין הבדל בין איסור למצות עשה. וכן רוב האחרונים דמהני ספק ספיקא להקל אף במצות עשה, וכמו שכתב בשו"ת קול אליהו חלק א' (חלק אורח חיים סימן ו'). (אלא שאין ראייה כל כך מדברי הקול אליהו, דאזיל לשטתיה בספר ארעא דישראל הנ"ל, שחולק על המוצל מאש, וסבירא ליה דמהני ספק ספיקא גם במצות עשה). וכן כתב הטורי אבן (ראש השנה כט). ובחידושי הרש"ש שם. וכן כתב מהרי"ט אלגאזי בשו"ת שמחת יום טוב (סימן צד). וכן דעת מרן החיד"א בברכי יוסף (חלק אורח חיים סוף סימן קפו), דמהני ספק ספיקא גם במצות עשה. וכן דעת הפרי מגדים שם. וראה בשו"ת רבי עקיבא איגר (סימן ו'), ובשו"ת בנין ציון (סימן ס'), ובשו"ת חמדת שלמה (חלק אבן העזר סימן יז אות ה'), ובספר לימודי ה' (דף קיד ע"ג), ובספר תרועת מלך (סימן סח אות ד'), ובשו"ת בן אברהם אבוקארה (סימן י'). ועוד. ובאמת שעצם חידושו של החות דעת (סימן קי) הנ"ל אינו מוסכם, שדעת הפני יהושע (ברכות יב.) שבמצות עשה לכולי עלמא ספקא דאורייתא לחומרא רק מדרבנן, כיון דהוי שב ואל תעשה. וכן כתב הפרי מגדים אורח חיים (סימן יז אשל אברהם סק"ב). וכן כתבו עוד אחרונים. ולכן העיקר להלכה שגם במצות עשה כשיש ספק ספיקא אזלינן לקולא. ודו"ק.